

Типографіка і шрифтове оформлення видань

(Typography and font design of publications)

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>18 Виробництво та технології</i>
Спеціальність	<i>186 Видавництво та поліграфія</i>
Освітня програма	<i>Технології друкованих і електронних видань</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>Очна (денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>3 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 кредити ECTS (120 годин), з яких лекції – 18 год., практичні роботи – 18 год., лабораторні роботи – 36 год., самостійна робота (СРС) – 48 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік, МКР</i>
Розклад занять	<i>http://rozklad.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу	<i>к.т.н, доцент кафедри ТПВ Клименко Тетяна Євгенівна, tetiana.klymenko@gmail.com к.т.н, доцент кафедри ТПВ Коротенко Олена Володимирівна, gushchaolena@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>https://do.ipk.kpi.ua/course/view.php?id=7022</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Мета дисципліни полягає у формуванні у студентів системних знань та розуміння принципів композиційної побудови шрифтів, графічних характеристик шрифту, історичних етапів розвитку шрифтів, етапи формування українського письма, вивчення сучасних варіацій українського скоропису, шрифтові стандарти на сучасні друкарські шрифти. Типографіка є однією з складових при створенні друкованих та електронних видань, тож отримані знання, навички та вміння допоможуть сформувавши професійний фундамент при створенні нових унікальних шрифтів та типографіки видань загалом.

Предмет вивчення дисципліни охоплює теоретичні та практичні аспекти способів проектування набірних шрифтів, створення нових поліграм шрифтів, редагування існуючих цифрових шрифтів, особливості сприйняття різних видів шрифтів, створення шрифтових композицій.

Результати навчання:

знання: принципів створення типографських шрифтів та їх елементів; основ шрифтової графіки, форматів комп'ютерних шрифтів, шрифтових стандартів, засобів створення та редагування шрифтів, фірми розробники шрифтів.

вміння: розробляти нові унікальні шрифти та класифікувати існуючі типографські шрифти; обирати засоби управління шрифтами; вміння поєднувати історичні літери з сучасною каліграфією, розробляти макети шрифтових логотипів, підбирати шрифти та готувати шрифтові файли, створювати нові форми шрифтової композиції друкованих та електронних видань, створювати рукописні шрифти.

досвід: використання програмного забезпечення для створення та редагування шрифтів; розробка макетів шрифтових логотипів, створення нових форм шрифтової композиції для друкованих та електронних видань, створення рукописних шрифтів.

Програмні компетентності

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності видавництва та поліграфії або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів технічних, природничих, гуманітарних, соціальних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність працювати автономно.

ЗК 8. Здатність працювати в команді.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 1. Здатність приймати обґрунтовані рішення стосовно процесів, притаманних всім етапам виробництва друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ФК 3. Здатність застосовувати принципи оброблення, реєстрації, формування, відтворення, зберігання текстової, графічної, звукової та відеоінформації та особливостей її використання для виготовлення друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ФК 4. Здатність робити оптимальний вибір технологій, матеріалів, обладнання, апаратно-програмного забезпечення, методів і засобів контролю для проектування технологічного процесу виготовлення друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ФК 5. Здатність проектувати структуру, конструкцію та дизайн друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії, використовуючи сучасне програмне та апаратне забезпечення, з урахуванням вимог до результату, наявних ресурсів та обмежень.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРО2. Знаходити, оцінювати й використовувати інформацію з різних джерел, необхідну для розв'язання теоретичних і практичних задач видавництва і поліграфії.

ПРО3. Раціонально використовувати сировинні, енергетичні та інші види ресурсів.

ПРО4. Організовувати свою діяльність для роботи автономно та в команді.

ПРО7. Розуміти принципи і мати навички використання технологій додрукарської підготовки, друкарських та післядрукарських процесів, теорії кольору, методів оброблення текстової та мультимедійної інформації;

ПРО8. Забезпечувати якість друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ПР09. Опрацьовувати текстову, графічну та мультимедійну інформацію з використанням сучасних інформаційних технологій та спеціалізованого програмного забезпечення.

ПР10. Оцінювати технічні характеристики друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ПР11. Розробляти концепцію видання; склад, структуру, дизайн і апарат усіх видів виробів видавництва та поліграфії, робочу документацію для забезпечення процесу їх створення.

ПР12. Розробляти, забезпечувати й реалізовувати технологічний процес, обґрунтовано обираючи матеріали, системи контролю якості, апаратно-програмні комплекси, обладнання, персонал та інші ресурси.

ПР20. Застосовувати принципи дизайну, сучасних методів і засобів розроблення друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити дисципліни:

Циклу загальної підготовки: ЗО 14 Прикладна комп'ютерна графіка; **ЗО 17** Теорія кольору.

Циклу професійної підготовки: ПО 1 Вступ до спеціальності; **ПО 4** Технології обробки інформації; **ПО 5** Технології видавництва та поліграфії; **ПО 7** Конструювання видань.

Постреквізити дисципліни:

ПО 9 Проектування видавничо-поліграфічного виробництва; **ПО 17** Дипломне проектування.

3. Зміст навчальної дисципліни

Перелік тем, контрольні заходи та терміни виконання основних завдань з кожного кредитного модуля оголошуються студентам на першому занятті.

Лекційний матеріал:

Розділ 1. Історія виникнення та розвитку шрифтів. Ранні рукописні форми. Типографські латинські шрифти. Історія кириличного шрифту.

Розділ 2. Типографіка видань. Будова символів в шрифті. Класифікація шрифтів. Основні характеристики шрифтів. Типографіка друкованих та електронних видань

Розділ 3. Проектування типографського шрифту. Формати шрифтових файлів. Комп'ютерні шрифти. Функціональні можливості графічних редакторів шрифтів.

Розділ 4. Етапи формування українських шрифтів. Історія рукописного шрифту в Україні. Видатні розробники українських рукописних шрифтів.

Розділ 5. Композиція фірмових товарних знаків. Принципи застосування графічних і композиційних прийомів під час розробки товарних знаків і логотипу. Основні правила побудови логотипу та товарного знаку. Основні функції логотипу.

Розділ 6. Основи шрифтової композиції. Просторові рішення лінійної та площинної композиції.

Практичні роботи:

ПР №1. Ознайомлення з основними типами шрифтів, їх графічними особливостями.

ПР №2. Аналіз стилістичних особливостей шрифтів на протязі різних історичних періодів.

ПР №3. Каліграфія та лєтеринг. Вивчення базових елементів літер. Вивчення різних стилів каліграфічних шрифтів. Розробка каліграфічного напису та монограми.

ПР 3.1. Вивчення базових елементів літер.

ПР 3.2. Вивчення різних стилів каліграфічних шрифтів.

ПР 3.3. Розробка каліграфічного напису та монограми.

ПР №4. Аналіз логотипів, товарних знаків, еклібрісів, торгових марок українських графіків.

ПР №5. Графемний аналіз текстового логотипу.

Комп'ютерний практикум:

- КП №1. Створення статті із застосуванням гарнітур різних типів.
- КП №2. Робота із шрифтами. Підбір шрифтової пари при створенні рекламного банеру.
- КП №3. Ієрархія у веб-дизайні. Створення ієрархії у текстових блоках.
- КП №4. Іконочний шрифт. Додавання текстових іконок на сторінку.
- КП №5. Векторизація каліграфічного напису в Adobe Illustrator.
- КП №6. Розробка текстових логотипів. Кернінг і трекінг.
- КП №7. Створення лінійної та площинної шрифтової композиції постерів.
 - КП 7.1. Розробка лінійної шрифтової композиції постеру.
 - КП 7.2. Розробка площинної шрифтової композиції постеру.
- КП №8. Створення шрифтової композиції напису «Літера-образ», «Слово-образ», абіграми
 - КП 8.1. Створення шрифтової композиції напису «Літера-образ»
 - КП 8.2. Створення шрифтової композиції напису «Слово-образ», абіграми
- КП №9. Створення лонгріду.

Модульна контрольна робота:

Модульна контрольна робота виконується у вигляді тесту за основними розділами дисципліни.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література:

1. Іваненко Т. О. Шрифтовий дизайн : основи : навч. посіб. Х.: ХДАДМ, 2019. 144 с.
2. Каталог шрифтів: довідник / уклад.: Денисенко С. М. Київ, 2019. 52 с.
3. Куленко М. Я. Основи графічного дизайну: підручник для студ. вищ. навч. закл. / М.Я. Куленко ; за редакцією Є. А. Антоновича ; МОН України ; Київський національний університет будівництва і архітектури. Київ: Кондор, 2018. 543 с.
4. Мітченко В. Каліграфія. Взаємовпливи шрифтів: теорія і практика; кирилиця і латиниця; історія і сучасність. Київ : Laurus. 2018. 288 с.
5. Лесняк В. Відтворення шрифтової спадщини. Київ: ArtHuss, 2020. 160 с.
6. Henestroza C., Meseguer L., Scaglione J. Jak projektować kroje pisma. Od szkicu do ekranu. Kraków: 2019. 144 s.
7. Middendorp J. Dutch Type. Druk Editions, 2018. 320 p.
8. Chris Campe. Designing Fonts. An Introduction to Professional Type Design. Thames and Hudson, 2021. 2016 p.
9. Мітченко В. Естетика українського рукописного шрифту. К.: Грамота, 2007. 208 с.
10. Різник М. Г. Письмо і шрифт. К. : Вища школа, 1978. 150 с.
11. Знак. Українські товарні знаки. Krakow: Wydawnictwo Karakter, 2022. 160 с.

Додаткова література:

12. Куленко М. Графіка шрифту. Київ : Вид-во КНУБА, 2004. 192 с.
13. Куленко М. Мистецтво шрифту. Книга перша. Київ: Альтерпрес, 2011. 140 с.
14. Іваненко Т. О. Оригінальність без меж: природа акцидентного шрифту. Харків: ХДАДМ, 2011. 184 с.
15. Брачевський М. Походження слов'янської писемності. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 154 с.
16. Юрчишин В. Мистецтво книги / [Вибране з колекції Музею книги і друкарства України / упоряд.: В. Беліба та ін.]. Київ: Музей книги і друкарства України, 2015. 92 с.

17. Мітченко В. С. *Формоутворюючі елементи літер як чинник розвитку українського скоропису // Українська академія мистецтва : дослід. та наук.-метод. пр. / НАОМА. Київ, 1998. Вип. 5. С. 115–120.*
18. Запаско Я. *Українська рукописна книга. Львів: Світ, 1995. 468 с.*
19. Лагутенко О. *Українська книжкова обкладинка першої третини ХХ століття. Київ: Політехніка, 2005. 124 с.*
20. Утевська П. *Невмирущі знаки. Київ: Веселка, 1981. 246 с.*
21. Шевченко В. *Композиція плаката. Харків: Колорит, 2004. 124 с.*
22. Шпаков А. *Художник і книга. Київ: Мистецтво, 1973. 256 с.*
23. Яремчук О. *Шрифтовий плакат у системі поліграфічного дизайну // Українська академія мистецтва. Київ: НАОМА, 2013. Вип. 20. С. 114-122.*
24. Dodd R. *From Gutenberg to OpenType: An Illustrated History of Type from the Earliest Letterforms to the Latest Digital Fonts. Ilex Press, 2006. 192 p.*
25. Karen Cheng. *Desining type. Yale University Press, 2006. 232 p.*
26. Clair K. *A typographic workbook: A primer to history, techniques and artistry / Kate Clair. – New York: John Wiley & Sons, Inc., 1999. – 371 p.*
27. Hlavsa O. *Typographia / O. Hlavsa. – Praha: SNTL, 1986. – 512 p.*
28. *Typosphere: new fonts to make you think. – Collins Design, 2007. – 192 p.*

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Основні методи навчання для лекційних занять — пояснювально-ілюстративний метод чи інформаційно-рецептивний — одержання знань з електронних презентацій, навчально-методичної літератури та сприйняття та осмислення наведеної інформації, фактів, оцінок, висновків. Також наочний метод, де джерелом знань є ілюстраційні презентації спостережуваних наочних прикладів, демонстрація презентацій фірм-розробників і постачальників технологій, апаратно-програмного забезпечення, обладнання і матеріалів. Репродуктивний метод застосовується у процесі виконання практичних робіт, які виконуються за рекомендаціями на прикладах для засвоєння і відтворення засвоєваних знань.

Студенту на першому занятті видається весь перелік завдань комп'ютерного практикуму, методика їх оцінювання та календарний план виконання та захисту робіт.

Рівень опанування матеріалу (як практичного, так і теоретичного) визначається викладачем за результатами захисту кожного комп'ютерного практикуму.

Мета робіт комп'ютерного практикуму закріпити окремі теоретичні положення з типографіки видань виконанням певних відповідно сформульованих завдань за відповідною темою та набуття студентами умінь їх практичного застосування. Виконання завдань з комп'ютерного практикуму дає можливість поглибити теоретичні знання з дисципліни, а також опанувати практичні навички.

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції	Кількість ауд. годин
1	Розділ 1. Вступ. Історія виникнення та розвитку шрифтів. Тема 1.1. Ранні рукописні форми. Тема 1.2. Типографські латинські шрифти. Тема 1.3. Історія кириличного шрифту.	4
2	Розділ 2. Типографіка видань. Термінологія. Тема 2.1. Будова символів в шрифті. Тема 2.2. Класифікація шрифтів.	4

	Тема 2.3. Основні характеристики шрифтів. Тема 2.4. Типографіка друкованих та електронних видань	
3	Розділ 3. Проектування типографського шрифту. Тема 3.1. Формати шрифтових файлів. Комп'ютерні шрифти. Тема 3.2. Функціональні можливості графічних редакторів шрифтів.	2
4	Розділ 4. Етапи формування українських шрифтів. Тема 4.1. Становлення рукописного шрифту в Україні. Тема 4.2. Видатні розробники українських рукописних шрифтів.	2
5	Розділ 5. Композиція фірмових товарних знаків. Тема 5.1. Принципи застосування графічних і композиційних прийомів під час розробки товарних знаків і логотипу. Тема 5.2. Основні правила побудови логотипу та товарного знаку. Основні функції логотипу.	4
6	Розділ 6. Основи шрифтової композиції. Тема 6.1. Просторові рішення лінійної та площинної композиції. Тема 6.2. Текстовий, акцидентний шрифт.	2
Всього:		18

Практичні заняття та роботи комп'ютерного практикуму

Основне завдання циклу практичних занять та робіт комп'ютерного практикуму – більш глибоке вивчення окремих теоретичних питань, поданих в лекційному циклі.

№ з/п	Назва робіт	Кількість ауд. годин
Практичні роботи:		
1	ПР №1. Ознайомлення з основними типами шрифтів, їх графічними особливостями.	4
2	ПР №2. Аналіз стилістичних особливостей шрифтів на протязі різних історичних періодів.	2
3	ПР №3. Каліграфія і лєтеринг. Вивчення базових елементів літер. Вивчення різних стилів каліграфічних шрифтів. Розробка каліграфічного напису та монограми.	8
4	ПР №4. Аналіз логотипів, товарних знаків, еклібрисів, торгових марок українських графіків.	2
5	ПР №5. Графемний аналіз текстового логотипу.	2
Всього:		18
Комп'ютерний практикум:		
1	КП №1. Створення статті із застосуванням гарнітур різних типів.	4
2	КП №2. Робота із шрифтами. Підбір шрифтової пари при створенні рекламного банеру.	4
3	КП №3. Ієрархія у веб-дизайні. Створення ієрархії у текстових блоках.	6
4	КП №4. Іконочний шрифт. Додавання текстових іконок на сторінку.	4
5	КП №5. Векторизація каліграфічного напису в Adobe Illustrator.	2
6	КП №6. Розробка текстових логотипів. Кернінг і трекінг.	4
7	КП №7. Створення лінійної та площинної шрифтової композиції постерів.	4
8	КП №8. Створення шрифтової композиції напису «Літера-образ», «Слово-образ», абіграма	4
9	КП №9. Створення лонгріду.	4
Всього:		36

Самостійна робота студента

Студенти самостійно поглиблюють теоретичні знання за тематикою лекційного матеріалу, а також в рамках самостійної роботи доопрацьовують завдання комп'ютерного практикуму, що розпочаті на аудиторних заняттях.

№ з/п	Вид самостійної роботи	Кількість годин СРС
1	Підготовка до лабораторних робіт	18
2	Підготовка до практичних робіт	9
3	Підготовка до МКР	6
4	Підготовка до заліку	15
Всього:		48

Політика та контроль

6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідування лекцій та практичних занять, а також відсутність на них, не оцінюється. Однак, студентам рекомендується відвідувати заняття, оскільки на них викладається теоретичний матеріал та розвиваються навички, необхідні для виконання лабораторних робіт та практичних робіт.

При використанні чужих робіт і завдань, як своїх (плагіат), роботи студенту не зараховуються; за несвоєчасне виконання завдань, студенту можуть бути знижені бали.

Роботи комп'ютерного практикуму, практичні роботи мають бути не лише виконані, а й захищені, шляхом відповіді на поставлені викладачем запитання щодо етапів виконання робіт, теоретичного матеріалу тощо.

Порушення строків виконання та захисту робіт комп'ютерного практикуму та практичних робіт призводить до зменшення кількості балів, які студент може отримати за виконання та захист робіт. Всі роботи комп'ютерного практикуму, практичні роботи, МКР мають бути виконані та захищені до семестрового контролю.

Усі перескладання здійснюються відповідно до регламенту затвердженого у КПІ ім. Ігоря Сікорського.

7. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: відбувається як підсумок захисту робіт комп'ютерного практикуму, практичних робіт.

Результати виконання та захисту практичних робіт та тематичних завдань оголошуються кожному студенту окремо у присутності або в дистанційній формі та супроводжуються позитивними коментарями та зауваженнями стосовно помилок.

Пропущені контрольні заходи. Захист робіт комп'ютерного практикуму, лабораторних робіт без їх відпрацювання не допускається.

Календарний контроль: провадиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.

Семестровий контроль: залік.

Система оцінювання семестрових заходів					
№ з/п	Контрольний захід	%	Ваговий бал	Кількість	Всього
1	Практичні роботи	35	5	7	
2	Роботи з ком. практикума	55	5	11	
3	МКР	10	10	1	
					100

№ лабораторної роботи	Максимальна кількість балів	№ лабораторної роботи	Максимальна кількість балів
ПР 1	5	КП 5	5
КП 1	5	ПР 4	5
ПР 2	5	КП 6	5
КП 2	5	ПР 5	5
КП 3	5	КП 7.1	5
ПР 3.1	5	КП 7.2	5
ПР 3.2	5	КП 8.1	5
ПР 3.3	5	КП 8.2	5
КП 4	5	КП 9	5
		МКР	10
1 календарний контроль (8 тиждень навчання)	КП1-КП4 27 балів	2 календарний контроль (16 тиждень навчання)	КП5-КП9 33 балів
Сума балів за семестр			100

Умови допуску до семестрового контролю: виконання всіх робіт комп'ютерного практикуму та практичних робіт.

Студенти, які виконали всі умови допуску до заліку та мають рейтингову оцінку 60 і більше балів, отримують відповідну до набраного рейтингу оцінку без додаткових випробувань «автоматом».

Зі студентами, які виконали всі умови допуску до заліку та мають рейтингову оцінку менше 60 балів, а також з тими студентами, хто бажає підвищити свою рейтингову оцінку, на останньому за розкладом занятті з дисципліни в семестрі викладач проводить семестровий контроль у вигляді залікової контрольної роботи або співбесіди. У такому випадку бали, отримані студентом упродовж семестру перераховуються у відношенні 1:0,6. Тобто система оцінювання змінюється.

Система оцінювання при проведенні заліку					
№ з/п	Контрольний захід	%	Максимальний бал	Кількість	Всього
1	Семестрові заходи (роботи з комп.практикума + практичні роботи + МКР)	60	60	1	60
2	Залік	40	40	1	40
					100

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено

*доцентом кафедри технології поліграфічного виробництва, кандидатом технічних наук
Клименко Тетяною Євгенівною*

*доцентом кафедри технології поліграфічного виробництва, кандидатом технічних наук
Коротенко Оленою Володимирівною*

Ухвалено кафедрою технології поліграфічного виробництва (протокол № 17 від 24.06.2024 р.)

Погоджено Методичною комісією НН ВПІ (протокол №5 від 24.06.2024 р.)